

KURUMSAL YÖNETİMİN ÖĞESİ OLARAK DENETİM KOMİTESİNİN ETKİNLİĞİ VE İMKB'YE KAYITLI ŞİRKETLERDE BİR ARAŞTIRMA

Prof.Dr. Hüseyin ERGİN*

Prof.Dr. Şerafettin SEVİM**

Ayşenur ELİUZ***

ÖZET

Son yıllarda yaşanan şirket skandalları ile yatırımcıların şirketlere ve piyasalara olan güvenleri sarsılmıştır. Bu güvenin yeniden sağlanması için yasal düzenlemeler ile kurumsal yönetim doğrultusunda denetim komitelerine yeni işlevler verilmiştir. Denetim komitelerinin, yatırımcıların denetim ve finansal raporlama süreçlerinin iyi işlediğine dair olan inançlarını kuvvetlendirmesi beklenmektedir. Ancak bu durumun gerçekleşmesi için denetim komitelerinin etkin olmaları gerekmektedir. Denetim komitelerinin etkin olmasında; şirket örgüt yapısı içindeki konumu, bağımsızlıkları, uzmanlıkları, üyelerin eğitimi, mesleki dikkat ve özen, çalışma usul ve esasları, denetim komitesi yönetmeliği ve toplantı yapısı önemli unsurlardır. Bu çalışmada İMKB'ye kayıtlı şirketlerdeki denetim komitelerinin etkinliği incelenmiştir. 2003 yılından itibaren kurulan ve işletilen denetim komitelerinin etkin olup olmadığını belirleyebilmek için mevcut durumları tespit edilmiştir. Denetim komitelerinin kısmen etkin olduğu sonucuna ulaşılarak, etkinliğinin artırılması için tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kurumsal yönetim, denetim komitesi, denetim komitesinin etkinliği, İMKB şirketleri.

THE EFFICIENCY OF AUDIT COMMITTEES A COMPONENT OF CORPORATE GOVERNANCE & A SURVEY IN COMPANIES REGISTERED TO ISTANBUL STOCK EXCHANGE

ABSTRACT

The confidence of investors in companies and markets has decreased due to the scandals in them recently. In order to re-establish this confidence, the audit committees have been given new functions in accordance with legal regulations and corporate governance. It is expected that these committees will strengthen the confidence of investors in the fact that the auditing and financial reporting processes function properly. However, the audit committees should perform effectively for this purpose. Some important elements in securing effective audit committees are their position in the company, their independence, proficiency, training of their members, their professional attention and diligence, their activity procedures and principles, their regulation and meeting structure. In this study, the efficiency of the companies registered to Istanbul Stock Exchange is analysed. The current situation in these audit committees, which have been established and run since 2003, are analysed so as to determine whether they are efficient or not. As a result, it has been found that they are partly efficient, and therefore, suggestions have been put forward to increase their efficiency.

Key Words: corporate governance, audit committee, efficiency of audit committees, Istanbul Stock Exchange Companies.

* Dumlupınar Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, hergin@dumlupinar.edu.tr

** Dumlupınar Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, ssevim@dumlupinar.edu.tr

***Dumlupınar Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Öğrencisi

GİRİŞ

Yatırımcılar şirketlerin iyi yönetildiği, mali durumu ve karşı karşıya olduğu riskler konusunda doğru, güvenilir, açık, yeterli bilgi istemektedirler. Bu niteliklere sahip bilginin sağlanmasında, kurumsal yönetimin de bir ögesi olan denetim komitelerinin etkin çalışması önemli bir yere sahiptir. Denetim komitelerinin etkin çalışması aynı zamanda komitelerin etkin oluşturulmasına bağlıdır. Konu; Türkiye’de uygulanmasının dört yılı kapsaması ve denetim komitelerinden beklentilerin özellikle finansal bilginin doğruluğunun ve güvenilirliğinin sağlanmasında rol oynaması bakımından önem taşımaktadır. Ülkemizde dört yıldan beri Sermaye Piyasası Kurulu Mevzuatına ve BDDK’nın düzenlemelerine göre oluşturulması zorunlu olan denetim komitelerinin yapılarının ve çalışmalarının etkin olup olmadığının tespit edilmesi, çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde, temel kavramlara değinilmiş ve konu genel hatlarıyla açıklanmıştır. İkinci bölümde yapılan araştırmanın problemi, amacı, kapsamı, yöntemi belirlenmiştir. Son bölümde ise bulgular değerlendirilerek sonuç ve öneriler ile çalışma tamamlanmıştır.

1.ÇALIŞMA İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Kurumsal Yönetim ve Denetim Komitesi Kavramı

Yakın tarihte yaşanan Enron, WorldCom, Parmalat gibi şirket skandalları finans dünyasını sarsmıştır. Bu şirket çöktüklerinde saptandığı gibi, şirketlerde güvenilirlik ve verimlilik açısından ortaya çıkan sorunların kaynağında büyük ve yaygın ortaklıklar içinde hakim gücü elinde tutan kimi ortak ve/veya profesyonel yöneticilerin, yönetim ve denetim mekanizmalarının eksikliklerinden yararlanmak suretiyle, bu gücü diğer ortak ve menfaat sahiplerinin aleyhine olarak kullanmaları yatmaktadır.¹ Yaşanan bu durum “kurumsal yönetim” kavramının evrensel çapta ivme kazanmasına yol açmıştır.

Kurumsal yönetim kavramı ile gündeme gelen, anonim ortaklıklarda “iyi” yönetim olgusunun yerleşmesidir. “İyi” yönetim olgusu; şirket yöneticisinin doğru kararlar alabilmesi, demokratik katılım kanallarının açık olması, şirket yöneticilerinin aldığı kararlardan hissedarlar başta olmak üzere çıkarları etkilenebilecek herkesin şirket yönetimini denetleyebilmesi, şirketin keyfiliğinden uzak, hukuk ve kurallara bağlı, şeffaf yönetilmesidir.²

¹ http://www.finanskulup.org.tr/html/makale/reha_tanor.html (06.04.2005)

² Hakan Akbulut, “Küreselleşme ve Kurumsal Yönetim”, *Ekonomik Sorunlar Dergisi*, , Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Sayı:4, Ankara, Ocak 2002, s.1.

Kurumsal yönetim dar ve geniş olmak üzere iki açıdan ele alınabilir. Bu terim geniş açıdan, anonim ortaklığın kendisine dışarıdan sermaye çekme ve faaliyetlerini verimli bir şekilde yürütmesine imkan veren ve böylelikle pay sahipleri dışındaki ilgililerin ve toplumun menfaatlerine de saygı gösterirken uzun dönemde ortaklık paylarının artmasını sağlayan kanun, tüzük ve ihtiyari özel sektör uygulamalarının karışımını ifade etmektedir. Dar açıdan ise bu kavram, yönetim kurulunun, müdürlerin ve pay sahiplerinin rollerini ve icraatlarını açıklamaktadır.³

Kurumsal yönetim, şirketin profesyonel olarak çalışmasını sağlar. Bu süreçte en büyük görev, yönetim kuruluna yardımcı olan denetim komitesine düşmektedir. Kurumsal yönetim ilkelerine göre halka açık şirketlerin denetim komitesi kurmaları zorunludur. Denetim komitesi yönetim kuruluna yardımcı bir organ ve pay sahiplerinin şirket ile ilgili öğrenmek istediği bilgiler konusunda onlara güvence veren kuruldur. Şirketlerde denetim komitesinin varlığı kurumsal yönetimin etkin şekilde işlemlerini ve iç kontrol ile iç denetim sistemlerinin güçlendirilmesini sağlar.⁴ Denetim komitesinin işlevleri; finansal raporlama sürecini izlemek, olası hata ve hilelere, yönetim başarısızlıklarına engel olarak ortakların çıkarlarını korumak, bağımsız dış denetim ve iç denetim çalışmalarını gözlemlemektir. Tüm bu işlevleri ile doğru finansal raporların

üretilmesine olanak sağlar ve yönetimin başarısını artırır.

1.2. Denetim Komitesinin Görevleri

Denetim komitesinin görevleri, finansal raporlamanın, bağımsız denetimin, iç kontrolün ve iç denetimin gözetimi olmak üzere aşağıdaki şekilde açıklanabilir:⁵

Finansal Raporlamanın Gözetimi

- Üçüncü kişilere yönelik raporların özellikle yıllık raporların adil, dengeli ve muhasebe standartlarına uygulununun sağlanmasında yönetim kuruluna yardımcı olmak,
- Yönetim kurulu adına yönetimle bağımsız denetçi arasında mutabakat sağlamaktır.

Bağımsız Denetimin Gözetimi

- Bağımsız denetçilerin görevlerini gereği gibi yapıp yapmadıkları hususunda gözetim yapmak ve yönetim kurulunu bilgilendirmek,
- Yönetim kuruluna bağımsız denetimin kapsamı ve derinliğinin yeterli olduğu ve gereği gibi yerine getirildiği konusunda güven vermek,
- Bağımsız denetçinin yeniden atanması veya görevden alınması hususlarında yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak,

³ Holly J. Gregory; Jason R.Lillien , **Corporate Governance And Role Of The Board Of Directors**, Great Britain, Egon Zehnder International, 2000. Lillien, s:11. (Ayrıca Kurumsal Yönetim hakkında ayrıntılı bilgi için bkz; Tüsiad, **Kurumsal Yönetim İlkeleri**, 2000; Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği, “**Kurumsal Yönetim Konusunda Son İki Yılda Oluşan Gelişmeler**”, Araştırma Raporu 2006; Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği, **Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü Kurumsal Yönetim İlkeleri 2004**; Kübra Şehirli ,**Kurumsal Yönetim**, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara, 1999; Sermaye Piyasası Kurulu **Kurumsal Yönetim İlkeleri**, 2003; Osman Gürbüz, “**Kurumsal Yönetim:Ülkemizdeki Düzeyine İlişkin Değerlendirmeler**”, Birinci Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya,2005)

⁴ Kubilay Dağlı, **Aracı Kurumlarda İç Kontrol Sisteminin Önemi ve İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi**, SPK Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Yeterlik Etüdü, Ekim, 2000, s:28.

⁵ **A.g.e.**, s: 30-31

- Bağımsız denetçiye ödenecek ücret konusunda yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak.

İç Kontrolün Gözetimi

- Şirketin iç kontrol düzenlemelerinin hem operasyonel hem de finansal raporlama kontrollerinin sistematik incelemesinin yeterliliğine ve iç kontroldeki zayıflıklara ilişkin yönetim kurulu adına gözetim yapmak,
- İç kontrole ilişkin belirli konularda özel araştırmalar yapmak üzere görevlendirme yapmak,
- İç denetim birimi başkanından yönetimin maliyeti veya diğer özelliği nedeniyle risk olarak nitelendirdiği denetim bulguları hakkında bilg sahibi olmak.

İç Denetimin Gözetimi

- İç kontrol biriminin prosedürünü dikkate alarak söz konusu prosedürün yeterli olmasını sağlama ve prosedürün hazırlanmasında tavsiyelerde bulunma,
- İç denetim birimi başkanının atanması ve görevinin sona ermesini onaylama,
- İç denetim biriminin planını uygunluk açısından gözden geçirme,
- İç denetim biriminin yeterli kaynağa sahip olup olmadığı hususunda yönetim kurulunu bilgilendirme,
- İç denetim birimi sorumlusundan iç denetime ilişkin,

a) İç denetimin planlanan gelişim süreci ve planlamada değişim varsa nedenleri ile ilgili raporları,

b) Denetim esnasında tespit edilen özellikle önemli olmasına rağmen yönetim tarafından yeterli hassasiyetin gösterilmediği aksaklıklara ilişkin faaliyet raporları almaktır.

1.3. Denetim Komitesinin Yararlar

Son 30 yılda denetim komitelerinin benimsenmesi uluslararası platforma taşınırken, önemli yararlar sağladığı kabul edilmektedir. Denetim komitesinin sağladığı yararlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:⁶

- Denetim komitesinin finansal raporlama sürecini, iç ve bağımsız denetim fonksiyonunu ayrıntılarıyla izlemesi, yönetim kurulunun görevlerini yeine getirmesinde yardımcı olur.
- Bağımsız denetçiler ve yönetim kurulu arasında direkt olarak iletişim azdır. Denetim komitesi, denetim konularını tartışmak için şirket müdürleriyle bağımsız denetçilerin tartışabileceği bir forum sağlamalıdır. Bu güçlendirmeler, denetçilerin yönetimden bağımsızlığını ve yöneticilerin denetim fonksiyonunu daha iyi anlamalarını ve de yöneticilerin denetimde yaşanan problemler hakkında bilgilendirilmesini sağlar.
- Denetim komitesi iç denetim plan ve raporlarını gözden geçirerek ve bütün risk alanlarında yeterli şekilde çalışan iç denetimin nesnelliğini vefaaliyet alanını sağlayarak iç denetçilerin bağımsızlığını güçlendirir.
- İç ve bağımsız denetim problemleri ve finansal raporlama kararları hakkında soru sorabilen ve bunları gözden geçirebilen denetim komitesi, iç ve bağımsız denetçilere görevlerini tamamen, yeterli ve etkili olarak uygulamalarını garanti eder.

⁶ Mohammed Ehab.; Hussain MOSTAQUE, "The Role Of Audit Committee in Enhancing A Transparent Corporate Reporting", **Humanomics**, 21, 172; AB/INFORM Global, 2005,s:41-42.

- İç ve bağımsız denetçilerin yönetimden bağımsızlığını güçlendirmenin yanı sıra, denetim komitesi onların fonksiyonlarını birleştirir.

1.4. Denetim Komitesinin Etkinliği

Denetim komitesinin etkinliğinden kasıt; denetim komitesinin, kurumsal yönetimin ögesi olarak oluşturulması, örgüt içindeki yapılandırılmasının ve işleyişinin hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirilmesidir.

1.5. Denetim Komitesinin Etkinliğinin Arttırılması İle İlgili Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri ve Sarbanes Oxley Yasası

ABD’de borsaya kayıtlı Enron şirketinde ortaya çıkan muhasebe ve mali denetim skandalları Amerikan kamuoyunun mali piyasalara olan güvenini sarsmıştır. Ameika’daki mali raporları ve denetim raporlarını hazırlayanların kendi kendini kontrol etmekte olan sisteme karşı güvenin ortadan kalkması nedeniyle ve bu tür olayların tekrarlanmasını önlemek amacıyla ABD Başkanı 30 Temmuz 2002 tarihinde “Sarbanes-Oxley Yasası”nı onaylamıştır.⁷ 11 başlık altında açıklanan yasanın denetim komitesi ile ilgili kısmı, “kurumsal sorumluluk” başlığı altında ele alınmıştır. Enron skandalından sonra denetim sürecindeki işlevi sorgulanan denetim komitesine bu yasa ile yeni görev ve sorumluluklar getirilmiştir. Bu düzenlemeler yapılırken Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri dikkate alınmıştır.⁸ Denetim komitesinin etkinliğinin arttırılması ile ilgili Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyelerine ve Sarbanes-Oxley Yasası’na aşağıda yer verilmiştir.

1.5.1. Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri

ABD’de yaşanan şirket skandalları sonucunda denetim komitesinin etkinliğinin arttırılması amacıyla 1997 yılında çeşitli kuruluşlardan temsilcilerin oluşturduğu 11 kişiden oluşan bir komite kurularak bu komiteye Blue Ribbon Committee adı verilmiştir. Komite, NYSE (Newyork Menkul Kıymetler Borsası), SEC (Securities and Exchange Commission), NASD (Ulusal Aracı Kurumlar Birliği) ve diğer kuruluşların da tavsiyelerini alarak 1999 yılında denetim komitesi’nin etkinliğinin arttırılmasına yönelik olarak 10 adet tavsiye kararı almıştır. Komitenin yayınlamış olduğu tavsiyeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir;⁹

- Komite NYSE ve NASD’a kayıtlı şirketlerden piyasa değeri 200 milyon doları aşan firmaların denetim komitesi oluşturmalarını tavsiye etmiştir.
- Şirketlerin denetim komitesi bağımsız olmalı, denetim komitesinin bağımsızlığı komitenin etkin çalışabilmesi amacıyla sürdürülmelidir.
- Denetim komitesi en az 3 kişiden oluşmalı, bu üç kişi muhasebe ve finans bilgisine sahip olmalı, eğer muhasebe finans bilgisine sahip değiller ise üye olduktan sonra makul bir süre içerisinde bu bilgileri elde etmelidir. Ayrıca komite şirketlere denetim komitesi üyelerinden en az bir tanesinin muhasebe finans alanında yöneticilik tecrübesinin olmasını zorunlu hale getirmelerini tavsiye etmektedir.
- Komite şirketlere denetim komitesinin so-

⁷ Ayça Zeynep Süer, “Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler”,**6.Muhasebe Denetimi Sempozyumu**, 16-19 Nisan 2003, s:3.

⁸ Mahmut Demirbaş, “Denetimde Eğilimler İle Etkileşimler ve Türkiye’deki Mevcut Duruma Öneriler” **22.Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Eğilim ve Etkileşimler**, Antalya, 21-25 Mayıs 2003,s:257.

⁹ A.g.e., s:254 ; Hüseyin Ergin, **Denetim**, Kütahya, 2006, s:138-139.

rumluluğu, yapısı, üyelik şartları ve çalışma şeklini yazılı bir şekilde oluşturmalarını ve bu yazılı kuralları her yıl gözden geçirmelerini tavsiye etmektedir.

- Şirket denetim komitesinin oluşumuna ve faaliyetlerine ilişkin yazılı bir kuralı benimseyip benimsemediğini, eğer benimsemedi ise sebeplerini SEC'e sunduğu raporda açıklamalıdır.
- Denetim komitesi bağımsız denetçileri seçmek, değerlendirmek ve uygun gördüğünde değiştirmek konusunda sınırsız bir otorite ve sorumluluğa sahi olmalıdır.
- Denetim komitesi bağımsız denetçiden denetim faaliyetini Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları'na uygun olarak yapacağı konusunda yazılı bir eyan almalıdır. Ayrıca denetim komitesi dış denetçinin bağımsızlığını garantiye almak için gerekli önlemleri almalı, bağımsız denetçinin objektifliğini ve bağımsızlığını etkileyebilecek gizli herhangi bir ilişkiyi tespit edebilmek için denetçi ile aktif bir diyalog içinde olmalıdır.
- Denetim komitesi bağımsız denetçinin denetim kalitesini, şirketin muhasebe politikalarının tutarlılık derecesini ve finansal tabloların hazırlanmasında yönetim tarafından alınan kararları açık bir şekilde kendi arasında tartışmalıdır. Tartışma şirketin finansal dipnotlarının açıklığını ve şirketin muhasebe ilkelerinin agresiflik ve tutarlılık derecesini ve bu hususların altında yatan tahminleri ve finansal dipnotların hazırlanması sırasında yönetim tarafından alınan ve bağımsız denetçi tarafından gözden geçirilen diğer önemli kararları içermelidir.

- Şirketler SEC'e sundukları yıllık raporlarına denetim komitesinin faaliyetlerini ve sorumluluklarını gerektiği şekilde yerine getirip getirmediğini içeren bir mektup eklemelidirler.
- Bağımsız denetçinin denetim raporunu hazırlamadan önce denetim komitesi veya hiç olmazsa komite başkanı ve mali yönetimin temsilcisiyle yüz yüze veya telekonferans aracılığıyla önemli değişiklikleri, yönetimin düşüncelerini ve muhasebe tahminlerini, önemli yeni muhasebe politikalarını ve yönetimle uyumsuzluk konularını da içerecek şekilde görüşmeli ve bu görüşmeyi ve sonucunu Denetim Komitesi İle İlişkiler başlığını taşıyan bir raporda belirtmelidir¹⁰

1.5.2. Sarbanes Oxley Yasası

Yatırımcıların yıkılan güvenini tekrar sağlamak ana amacıyla çıkarılan Sarbanes Oxley Kanunun yürürlüğe girmesi ile hedeflenen gelişmeler şunlardır;¹¹

- Yatırımcıya doğru, zamanında, detaylı ve anlaşılabilir finansal bilgi sunulmasının sağlanması,
- Daha iyi kurumsal yönetimin sağlanması,
- Muhasebe Gözetim Kurulu 'nun kurulması ile daha sıkı yaptırımların sağlanması,
- İç kontrollerin daha etkin yapılmasının sağlanması,
- Denetim komitesinin, bağımsız hareket etmesinin sağlanması,
- Denetim yapan denetçi firmalardan alınabilecek diğer hizmetleri sınırlandırmaktır.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız: , Nahit Akarkarasu, **Halka Açık Şirketlerde İç Denetim ve Denetim Kurullarının Etkinleştirilmesi İçin Öneriler**, SPK Denetleme Dairesi, Yeterlik Etüdü, İstanbul, 2000, s: 67-70.

¹¹ Füsun Gökçalp, "Genel Hatları İle Sarbanes Oxley Kanunu ve Türkiye'deki Şirketlere Etkisi", **Analiz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005, s:109.

Blue Ribbon Komisyonu tavsiyelerinin de dik-kate alınarak oluşturulduğu yasanın denetim komitelerine etkisi ve komitelere getirdiği yenilikler ise şunlardır;¹²

Denetçilerle İlişkiler: Denetim komitesi, mali müşavirlik firmasının atanması, ön onayı, danışmanlık/denetim hizmet ücretinin belirlenmesi ve yönetimle denetçiler arasındaki finansal raporlamaya ilişkin çıkan anlaşmazlıkların çözümlenmesi gibi bir dizi konunun gözetiminden sorumludur.

Denetim Komitesinin Bağımsızlığı ve Uzmanlığı
Denetim komitesi üyeleri bağımsız olmalıdırlar. Yasaya göre denetim komitesi üyeleri yönetim kuruluna ve komite üyelerine ödenen ücret dışında şirketten herhangi bir danışmanlık ücreti alamazlar veya şirketle veya herhangi bir yan kuruluşuyla ilişkileri olamaz. Denetim komitesi en azından bir üyesinin finansal konularda uzman olup olmadığını açıklamalıdır.

Şikayetlerin Yönetimi: Denetim komitesi muhasebe, iç kontrol ve denetime yönelik şirket içi ve/veya dışı kaynaklardan gelen şikayetlerin alınması düzenlenmesi ve müdaale edilmesine yönelik prosedürler oluşturmalıdır.

Uygun Ortam Oluşturma: Şüpheli ve uygun olmayan muhasebe ve denetim uygulamaların ortaya çıkarılabilmesi adına, söz konusu uygulamaların şirketin çalışanları tarafından gizlilik sınırları dahilinde raporlanabilmesi için gerekli şirket içi ortam ve süreçlerin denetim komitesi tarafından oluşturulması gerekmektedir.

Ön Onay: Denetçi tarafından sağlanan gerek denetim gerek denetim dışı tüm hizmetler denetim komitesinin ön onayından geçmelidir.

1.6. Denetim Komitesinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Prensipler

ABD başta olmak üzere tüm dünyada görülen iflaslarda, şirketlerin denetim ortamlarının zayıflığı ve denetim fonksiyonunun mevcut olmadığı ön plana çıkmıştır. Bu durum şirketlerdeki denetim eylemlerinin etkinliğini arttırma çabalarının yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu çabalar, şirketlerdeki denetimin başarı şansını, etkinliğini arttıran denetim komitesini ön plana çıkarmıştır.

Denetim komitesi, denetimin etkinliğini; yönetim kurulu, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ile olan ilişkisini kuvvetlendirerek sağlayacaktır. Ayrıca Blue Ribbon Komisyonu ve Sarbanes Oxley Yasası'na göre denetim komitesinin etkinleştirilmesi dahilinde de gerekli olan birtakım kriterler şu şekilde sıralanabilir:

- Denetim komitesinin şirket örgüt yapısı içindeki konumu,
- Bağımsızlık XE "Bağımsızlık"Uzmanlık XE "Uzmanlık"Üyelerin eğitimi,
- Mesleki dikkat ve özen,
- Çalışma usul ve esasları,
- Denetim komitesi yönetmeliği ve
- Toplantı yapısıdır.

1.6.1. Denetim Komitesinin Şirket Örgüt Yapısı İçindeki Konumu

Denetim komitesinin etkin çalışabilmesi ve bağımsız olabilmesi için komuta yerine kurmay hattında çalışması genel kabul görmüş bir yaklaşımdır. Böyle bir yapı sadece yönetim kurulu

¹² "Sarbanes Oxley Yasasının Yönetim Kadroları ve Denetim Komitesine Etkileri" ,Deloitte&Touch İç Denetim Bülteni, Sayı:2, Mart/Nisan 2003, s:10.

üyelerine karşı sorumlu olmasını sağlamaktadır. Komitenin komuta kademesinde yer almaması, yönetim kurulu ile iç denetçiler ve bağımsız denetçiler arasında doğrudan bir iletişim kurulmasına yardımcı olur. Komite bu konumuyla yönetim kurulunu izler, iç denetçilerin çalışmalarıyla birebir ilgilenir ve iç denetimin etkin çalışmasını gözetir.¹³

1.6.2. Bağımsızlık

Denetim komitesi üyeleri oldukça önemli ve kritik alanlarda sorumlu olarak karar vermek durumunda kalmaktadır Komite temelde şirket yönetiminden gelen raporları, şirketin iç kontrol yapısını, muhasebe işleyişini, iç ve bağımsız denetimin etkinliğini ve şirketin risk yapısını değerlendirerek karar almak durumundadır. Bu kararları hissedarları ve diğer ilgilileri etkileyeceğinden komitenin hiçbir etki altında kalmadan, hiç kimseden çekinmeden ve çıkar çatışmasına girmeden karar alması gerekir. Bu nedenle üyelerin bağımsızlık derecesi önemli bir konu olarak görülmektedir. Üyelerin bağımsızlıklarının sağlanması için komiteye seçilecek kişilerin özellikle yönetimden tamamen bağımsız olması gerekir.¹⁴

ABD’ de NYSE ve NASD da, belirli büyüklükleri karşılayan ve listeye kayıtlı şirketlerin denetim komitesi üyelerinin tamamının şirket dışından oluşmasını, yani bağımsız olmasını istemektedir. Burada bağımsızlıktan kastedilen komite üyelerinin şirket ve yönetimden onların bağımsızlığına etki edebilecek herhangi bir ilişkide bulunmamalarıdır. Son beş yıl içerisinde herhangi

bir düzeyde şirket tarafından doğrudan istihdam edilmemek, çıkar sağlamamak örnek olarak verilebilir.¹⁵ Eğer üye, son beş yıl içerisinde şirkette çalışmışsa, şirketten komite üyeliği için alınan ücretin dışında başka ücret alıyorsa, yönetiminde yakın ailesinde birisi varsa, şirketin önemli bir hissedarı veya temsilcisi ise, şirketin önemli müşterisi veya tedarikçisi olan başka bir şirkette yönetici, komisyon üyesi veya önemli hissedarı ise bağımsız sayılmaz.

1.6.3. Uzmanlık

Denetim komitesi üyelerinin ikinci temel özelliği üyelerin sorumluluklarını tam olarak anlamaları ve bunları etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri bakımından gerekli eğitime ve geçmişe sahip olmalarıdır.

Denetim komitesi, yönetim kurulunun uzantısıdır. Şirket ile ilgili yönetim kurulunun vereceği kararın içeriği komiteden gelecek rapor ile şekillenmektedir. Bu nedenle komiteye üye olacak kişilerin görev ve sorumluluklarına ilişkin bilgi ve deneyime sahip olmaları ile aşağıdaki niteliklere sahip olmaları gerekir. Bu nitelikler şunlardır.¹⁶

- Araştırmacı olmalı,
- Kendini yazılı olarak ifade edebilmeli,
- Ekip çalışmasına yatkın olmalı,
- İyi bir usa vurma, yaratma ve sezgi yeteneğine sahip olmalı,
- Dürüst olmalı,

¹³ Ayrıca bkz: Thomas William ve Diğerleri **Auditing Theory And Practise**, 4.ed. PWS-Kent Publishing Company, Boston 1998, s:278.

¹⁴ Mahmut Demirbaş; Süleyman Uyar, **Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi**, Güncel Yayıncılık, Nisan 2006, s:212.

¹⁵ Şaban Uzay , “İşletmelerde Denetimin Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin Rolü ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Turmob Yayınları Ocak 2003, s:74.

¹⁶ Şerafettin Sevim, **Mali Tablolar Analizi**, 2.Baskı, Kütahya, 2003, s:16-18.

- Yargıcı olmaktan ziyade kuşkucu olmalı,
- Vizyon sahibi olmalı,
- Şirketin içinde bulunduğu sektör, şirketin geçmişi, faaliyetleri ve dinamikleri hakkında bilgiye sahip olmalı,
- Finansal konularda karar alabilecek düzeyde analitik düşünceye sahip olmalı,
- En az bir üye muhasebe ve iç kontrol sistemi alanında ve en az bir üye finansal konularda uzman olmalı,
- Şirketin karşı karşıya bulunduğu riskler, şirketi etkileyen yasal düzenlemeler, şirket kültürü ve etik değerler konusunda bilgili olmalıdır.

1.6.4. Üyelerin Eğitimi

Denetim komitesi üyeleri bir oryantasyon eğitimi olarak göreve başlamalı ve sürekli bir eğitim programına dahil olmalıdırlar. Bu eğitimler sorumluluklarını anlamaya elvermeli ve üyelerin karar ve davranışlarının temelini oluşturacak formasyona sahip olmalarını sağlamalıdır.¹⁷ Üyelere finansal yönetim, risk yönetimi, iç denetim, bağımsız denetim, parasal işlemler ve kontroller, muhasebe ve kurumsal raporlamadaki gelişmeler, sektörel değişimler, politikalar ve stratejiler ile kurumsal yönetimdeki gelişmeler konularında eğitim verilebilir.

Komiteye yeni katılan üyelerin eğitim süreci de adaylık sürecinde başlamalıdır.Yeni üyeler yöneticilerle, iç denetçilerle ve bağımsız denetçiyle görüşmeli ve kendi görev kapsamına giren konular hakkında bilgilendirilmelidirler.

1.6.5. Mesleki Dikkat ve Özen

Mesleki bilgi ve deneyime sahip her bağımsız davranan komite üyesinin etkin olduğu söylenebilir. Üyelerin görevlerini yaparken gerekli mesleki özen ve titizliği göstermesi kaçınılmazdır.Üyelerden beklenen, onların uzmanlığını özen ve titizlikle ortaya koymasıdır. Gerekli özeni ve dikkati gösteren denetim komitesi üyeleri denetim ve gözetim faaliyetlerini planlayıp izleyerek bir yargıya ulaşmış, bu yargılarını özenle hazırladıkları raporlar ile açıklamalıdırlar.

1.6.6. Çalışma Usul ve Esasları

Denetim komitesinin birincil görevi, şirketi finansal muhasebe ve denetim süreçlerini izlemek ve bu süreçlere nezaret etmektir. Temel amaçlarına ulaşabilmesi için bunlara uygun bir plan oluşturmalıdır.Daha sonra kendi görev alanına giren konuları izlemeli, ulaştığı sonuçları da üst yönetime raporlamalıdır.

Denetim komitesinin faaliyetleri ile ilgili oluşturduğu plan şu konuları kapsamalıdır:¹⁸

- Şirket bünyesinde yapılan tüm denetim faaliyetlerinin amaçlarını ve hedeflerini ve bunlara ayrılan kaynakları,
- İç ve dış denetim planlarının konsolide edilmesi,
- Yıllık kurumsal denetim planının gözden geçirilmesidir.

Denetim komitesi muhasebe ve denetim faaliyetlerinin günlük işleyişine fiilen katılamaz. Komite, yönetim kurulunun sorumluluklarını yerini getirmek için denetim ve muhasebe yetki-

¹⁷ Melsa Ararat, , “Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık”, 6.Muhasebe Denetimi Sempozyumu, 16-19 Nisan 2003,:3.

¹⁸ Louis Jr. Braotta, **The Audit Committee Hand Book**, 3rd Edition, John Wiley&Sons Inc., New York, 1999, s:14-15.

lilerinden bilgi olarak ve bazı alanları izleyerek yönetime yardımcı olabilir. Bu alanlar; iç denetim işlevi, iç kontrol sistemi, finansal raporlama ve açıklamalar, çıkar çatışmaları, hileli ve gayri ahlaki işlemlerin denetimi, bilişim teknolojileri sistemleri, çalışanlara verilen ikramiye ve yardımlardır.¹⁹

Denetim komitesi raporlamayı genel müdür yerine doğrudan yönetim kuruluna vermelidir. Denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığından beri raporla aracılığı ile muhasebe ve denetim performanslarının değerlendirilmesinde nesnellik sağlanmıştır. Raporların işlevi direkt planlama ve izleme işlevi ile ilgili olmalıdır. Rapor bulgularının ve tavsiyelerin bir özetini içermelidir. Denetim komitesinin yönetim kuruluna verdiği raporda şu konular hakkında bilgi verilmelidir:²⁰

- Finansal muhasebe politikaları ve ilgili sektör muhasebe uygulamaları
- İç ve dış denetçilerin raporları,
- Hukuk danışmanının önemli uyuşmazlıklar ve davalara ilişkin verdiği raporlar,
- İşletmenin finansal ilişkilerini gözden geçiren özel inceleme raporları.

Denetim komitesi yönetim kurulunun yanında hissedarlara da yıllık rapor vermelidir. Raporda komitenin oluşumu, sorumlulukları, göreve geliş ve ayrılışlarıyla ilgili bilgi sunmalıdır.²¹ Bu bilgilere ek olarak, şirketin finansal tablolarının genel kabul görmüş muhasebe standartlarına

uygun olduğunu, bu hususta gerek yönetim gerekse bağımsız denetçilerle gerekli incelemelerin yapıldığını açıklamalıdır.²²

Denetim komitesi görevini yapmak için yönetimden ve denetçilerden bağımsız olan profesyonel danışmanlardan hizmet ve yardım alabilir. Ancak bu danışmanlar denetim komitesini ikame etmezler. Bu danışmanlar, finansal raporların ve konuların teknik karmaşıklığı, dış denetçinin denetim kalitesinin ve denetim dışı hizmetlerinin değerlendirilmesi, yıllık raporların ve yönetim raporlarının tartışılması, şirketin karşı karşıya olduğu temel riskler, karmaşık muhasebe ve finans konularında profesyonel standartlar bazında hizmet verebilirler.²³

1.6.7. Denetim Komitesi Yönetmeliği

Denetim komitesinin etkin bir şekilde çalışabilmesi için kapsamlı bir denetim komitesi yönetmeliği bulunmalıdır. SEC' in düzenlemelerine göre; her bir halka açık şirketin yönetim kurulu, denetim komitesinin görev ve sorumluluğunun belirlendiği, yazılı bir yönetmelik geliştirmelidir. Bu yönetmelikte, denetim komitesinin şirket yönetimine, finansal raporlama sürecine ve iç kontrole yönelik yetki ve sorumlulukları, bu sorumlulukları nasıl başaracakları kesin bir şekilde belirlenmiş olmalı ve yönetmelik, yönetim kurulunun tamamı tarafından onaylanmış olmalıdır. Ayrıca yıllık olarak yönetmeliğin yeterliliği yönetim kurulunca gözden geçirilmeli ve yeniden değerlendirilmelidir.²⁴

¹⁹ A.g.e., s:15-16.

²⁰ A.g.e., s:16.

²¹ Münevver Yılcı , “Denetim Komitesinin İç Denetim Etkinliğini Sağlamadaki ve Hileleri Önlemedeki Rolü”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Turmob Yayınları ,Ocak 2003, s:28.

²² Uzay, A.g.e., s:75.

²³ Ararat, A.g.e., s:4.

²⁴ Uzay, A.g.e., s:75.

Bu yönetmelik komiteye şirketin finansal tablolarının gözetimine, yasal düzenlemelerin uygulanmasına, denetçilerin bağımsızlığının sağlanmasına ve şirketin iç ve bağımsız denetim faaliyetinin performansının artırılmasına katkı sağlayacaktır.²⁵

1.6.8. Toplantı Yapısı

Denetim komitesi, güçlü kurumsal yönetimi kurmak ve devam ettirmek için iç denetim, üst yönetim ve bağımsız denetçiler arasında iletişimi sağlamalı ve teşvik etmelidir.²⁶ Komite bu iletişimi toplantılar ile sağlayacaktır. Komite üyeleri şirket çalışanları, müdürleri, dış denetçileri ve danışmanlarıyla gerekli gördüklerinde toplantı yapabilmelidir. Çünkü üyeler, görevlerini yerine getirirken bazı bilgilere ihtiyaç duyar. Bu bilgileri şirket içi kişilerden veya şirket dışındaki kişilerden alabilmelidirler. Bu haklarında bir kısıtlama olmamalıdır. Ayrıca denetim komitesi üyelerinin iç ve dış denetçiler ile ayrı ayrı toplantı yapabilmeleri gerekir. Toplantıların etkin olabilmesi için süre ne çok uzun ne de çok kısa olmalıdır. SPK'nın düzenlemesine göre komiteler en az üç ayda bir olmak üzere yılda dört kez toplanmalıdır.

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA

2.1. Araştırmanın Problemi

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda hisse senetleri işlem gören şirketler, 2003 yılından itibaren denetim komitesi kurmak zorundadırlar. Bu tarihten günümüze kadar komitenin etkin olup olmadığı merak konusu olmakla beraber, çalışmada aşağıdaki soruların cevapları araştırılmıştır:

- İMKB şirketlerinin organizasyon şemalarında yer alan denetim komitelerinin yapısı ve işleyişi açısından mevcut durumları nasıldır?
- Komitelerin etkinleştirilmesi için neler yapılabilir?

2.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın ana amacı, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası 100 Endeksinde hisse senetleri işlem gören şirketlerin, kurumsal yönetim çerçevesinde oluşturdukları denetim komitelerinin yapı ve işleyişi açısından mevcut durumlarını belirlemek, eksik oldukları noktaları görmek, bu eksik noktaları gidermek suretiyle komitelerin etkinliğinin artırılması için öneriler geliştirmektir.

2.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

01.10.2006-31.12.2006 döneminde İMKB'ye kayıtlı ilk 100 de yer alan şirketler ana kütle olarak kabul edilmiştir. Zaman ve maliyet kısıtı nedeniyle araştırma İMKB'ye kayıtlı tüm şirketlerde uygulanamamıştır. Ana kütle olarak İMKB-100'e kayıtlı şirketler seçilirken, bu şirketlerin kurumsal yönetim uygulamalarını benimsedikleri ve bu doğrultuda denetim komitesi oluşturma olasılıklarının daha yüksek olduğu varsayılmıştır.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

İMKB-100 endeksinde yer alan şirketler üzerine yapılan araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu İMKB-100 şirketlerine internet aracılığıyla ve kargo yoluyla gönderilmiştir. Genel olarak anketlerin geri dönüş oranının %30'lar civarında

²⁵ Paul Sweeney, Vallerino Cynthia, "NYSE Sets Committees On New Road". *Journal Of Accountancy*, November 2002, s.53.

²⁶ Avrupa İç Denetim Enstitüsü Konfederasyonu Konum Raporu, "Avrupa'da İç Denetim", Şubat 2005, s:41.

olması yeterli bir geri dönüş oranı kabul görmekle birlikte, bu çalışmada 35 şirketten cevap gelmiş, yani %35 gibi bir oran elde edilmiştir.

3. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.1.Araştırmaya İlişkin Bulgular

İMKB-100 şirketleri üzerine yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgulara göre şirketlerin ve anketi cevaplayanların profili şu şekildedir:

- Araştırma anketini yanıtlayan kişilerin şirket içindeki pozisyonları incelendiğinde katılımcıların %40'ının iç denetçi, %29'unun genel müdür veya yardımcısı, %14'ünün yönetim kurulu başkanı veya üyesi, %17'sinin hem yönetim kurulu hem de denetim komitesi üyesi olduğu görülmektedir.
- Ankete cevap veren şirketlerin %55'i sanayi, %34'ü mali, %11'i hizmetler sektöründe faaliyet göstermektedir. Mali sektörde faaliyet gösteren şirketlerde denetim komitesinin yapısı ve işleyişine yönelik BDDK tarafından da bir takım düzenlemeler getirilmiştir.
- Araştırma kapsamında incelenen 35 şirketten yirmi yılı aşkın süredir faaliyet gösteren şirketlerin toplam içindeki payı %82 düzeyindedir. Faaliyetlerini yirmi yıldan kısa bir süredir sürdüren şirketlerin oranı ise %18'dir.
- Ankete cevap veren şirketlerin %31'inde halka açıklık oranı %20-%29'dur. %26'sında bu oran %40-%49, %23'ünde %30-%39, %17'sinde %20-%29, %3'ünde ise %1-%9 arasındadır.

İMKB-100 şirketleri üzerine yapılan anket çalışmasından elde edilen verilere göre, şirketlerin sahip oldukları denetim komitelerinin yapısı ve işleyişi açısından mevcut durumlarına yönelik bulgular şöyledir:

• Denetim Komitesinin Varlığı:

Tablo 1: Denetim Komitesinin Varlığı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	33	94,3	94,3
	Hayır	2	5,7	5,7
	Toplam	35	100	100

Ankete cevap veren şirketlerin %94'ünde denetim komitesi var iken, %6'sında bulunmamaktadır. Oysa ki SPK'nın Seri:X No: 19 Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'ine göre hisse senetleri bor-sada işlem gören şirketler denetim komitesi olmak zorundadırlar.

• Komite Üye Sayısı:

Tablo 2: Denetim Komitesinin Üye Sayısı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	2	28	80	84,8
	3	2	5,7	6,1
	4	3	6,6	9,1
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz		2	5,7	
	Toplam	35	100	

Denetim komitesine sahip olan şirketlerin %85'inde iki üye, %9'unda dört üye, %6'sında üç üye bulunmaktadır. SPK'nın ilgili tebliğine göre en az iki üyeden oluşması gerekmektedir. Şirketlerin büyük çoğunluğu şekil şartına uymak amacıyla SPK'nın tebliğine göre iki üyeden oluşan komite oluşturmuşlardır.

- *Üyelerin Deneyim ve Eğitim Durumu:*

Tablo 3: Üyelerin Deneyim ve Eğitim Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	30	85,6	90,9
	Hayır	3	8,6	9,1
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz		2	5,7	
	Toplam	35	100	

Denetim komitesine sahip olan şirketlerin %91'inde muhasebe-finans-denetim eğitimi alan veya deneyimi olan üye varken, %9'unda mevcut değildir

- *Deneyim veya Eğitime Sahip Üye Sayısı:*

Tablo 4: Deneyim veya Eğitime Sahip Üye Sayısı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	1	15	42,9	50
	2	10	28,6	33,3
	3	2	5,7	6,7
	4	3	8,6	10
	Toplam	30	85,7	100
Eksik/Geçersiz	0	5	14,3	
	Toplam	35	100	

Muhasebe-finans-denetim eğitimi alan veya deneyimi olan üyeye sahip denetim komitesinin %50'sinde yalnızca bir üye bu vasfı taşımaktadır. %33'ünde iki üye, %10'unda dört üye, %7'inde ise üç üye aynı vasfı taşımaktadır. Şirket-

lerinin çoğunda üyelerden yalnızca biri bu vasfı taşımaktadır. Üyelerinin tümünün bu vasfı taşıması beklenmekle birlikte bizdeki durum çok olumlu değildir.

- *Komite ile İlgili Yönetmeliğin Varlığı:*

Tablo 5: Denetim Komitesinin Sorumluluğu, Yapısı, Üyelik Şartları ve Çalışma Şeklinin Yazılı Olduğu Bir Yönetmeliğin Varlığı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	23	65,7	69,7
	Hayır	10	28,6	30,3
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

Denetim komitesine sahip olan şirketlerin %70'inde komitenin sorumluluğu, yapısı, üyelik şartları ve çalışma şeklinin yazılı olduğu bir metin (önetmelik, yönerge, karar v.b.) var iken, %30'unda yoktur.

- *Muhasebe Denetimi İle İlgili Sertifikaya Sahip Üye Sayısı:*

Tablo 6: Muhasebe Denetimi İle İlgili Sertifikaya Sahip Üye Sayısı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	3	8,6	9,1
	Hayır	30	85,7	90,9
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

Denetim komitesine sahip olan şirketlerin %91’inde muhasebe denetimi ile ilgili sertifikaya (Uluslararası iç denetçi, Kontrol Öz Değerlendirme ertifikası, Sertifikalı Finansal Hizmetler Denetçileri gibi) sahip üye yok iken , %9’unda vardır. Böyle bir sertifikaya sahip üye veya üyelerin komitenin içinde görev alması denetim faaliyetinin etkinliğini artıracaktır. Ancak çalışma çoğu şirketteki denetim komitesinin muhasebe denetimi ile ilgili sertifikaya sahip üyenin olmadığını göstermektedir

- **Komite Üyelerinin Şirket Dışından Danışman, Muhasebeci veya Diğer Danışmanlardan Yararlanabilme Durumu:**

Tablo 7: Komite Üyelerinin Danışman, Muhasebeci veya Diğer Danışmanlardan Yararlanabilme Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	12	34,3	36,4
	Katılıyorum	18	51,4	54,5
	Kısmen Katılıyorum	1	2,9	3
	Katılmıyorum	2	5,7	6,1
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

“Denetim komitesi üyeleri, bir araştırmayı yürütmeye yardımcı olması ve tavsiyelerde bulunması için şirket dışından danışman, muhasebeci veya diier danışmanlardan yararlanabilmektedir” fikrine anketi cevaplayanların %36’sı kesinlikle katılıyorum, %55’i katılıyorum, %3’ü kısmen katılıyorum, %6’sı katılmıyorum görülmüştür. Komite üyelerinin her konuda uzman

olmalarını beklemek yanlıştır. Görevlerini yerine getirirken gerektiğinde danışmanlardan ve bağımsız denetçilerden de yararlanabilmelidirler. İMKB-100 şirketlerindeki denetim komitesi üyelerinin büyük bir bölümünün danışmanlardan ve bağımsız denetçilerden yararlanabilmesi olumlu bir durumdur.

- **Komitesi İçerisinde Şirket İle Doğrudan veya Dolaylı Ticari ya da Yönetmel Herhangi Bir İlişkisi Olan Üyenin Varlığı:**

Tablo 8: Komite İçerisinde Bağımsız Üyenin Varlığı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	19	54,3	57,6
	Hayır	14	40	42,4
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz		2	5,7	
	Toplam	35	100	

Denetim komitesi üyeleri oldukça önemli ve kritik alanlarda sorumlu olarak karar vermek durumunda kalmaktadır. Alacakları kararlar, hissedarları ve diğer ilgilileri etkileyeceğinden komitenin hiçbir etki altında kalmadan, hiç kimse-den çekinmeden ve çıkar çatışmasına girmeden karar alması gerekir. Üyelerin bağımsızlıklarının sağlanması için komiteye seçilecek kişilerin özellikle yönetimden tamamen bağımsız olması gerekir. Bağımsız olarak adlandırılabilmesi için bir şirketin denetim komitesi üyesinin; denetim komitesinin, yönetim kurulunun veya kurulun başka bir komitesinin bir üyesi olarak sahip olduğu olanaklar dışında, şirketten; İstişare, danışmanlık veya başka bir vesile karşılığı bir ücret kabul edemez veya şirketin veya onun herhangi bir alt kuruluşunun bağımlı kişisi olamaz.

Ankete katılan şirketlerin %58'i denetim komitesi içerisinde şirket ile doğrudan veya dolaylı ticari ya da yönetsel herhangi bir ilişkisi olan üyenin bulunduğunu, %42'si ise bulunmadığını belirtmişlerdir. Tüm üyelerin bağımsız olması beklenirken bu oranın yüksek çıkması olumlu bir durum değildir.

- **Komite Üyelerinin Şirket Çalışanları, Müdürleri, Dış Denetçiler ve Dış Danışmanlarıyla Gerekli Gördüklerinde Toplantı Yapabilme Durumu:**

Tablo 9: Komite Üyelerinin , Şirket Çalışanları, Müdürleri, Dış Denetçiler ve Dış Danışmanlarıyla Gerekli Gördüklerinde Toplantı Yapabilme Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	30	85,7	90,9
	Hayır	3	8,6	9,1
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

Ankete cevaplayanların %91'i denetim komitesi üyelerinin, şirket çalışanları, müdürleri, dış denetçiler ve dış danışmanlarıyla gerekli gördüklerinde toplantı yapabildiğini, %9'unun ise yapamadığını belirtmişlerdir. Komite üyeleri görevlerini yerine getirirken bazı bilgilere ihtiyaç duyabilir. Bu bilgileri kimi zaman şirket çalışanları veya müdürler gibi şirket içi kişilerden kimi zaman ise dış denetçi veya danışmalar gibi şirket dışındaki kişilerden alabilmelidirler. Bu haklarında bir kısıtlama olmamalıdır. Büyük çoğunluğun olumlu yönde cevap vermesi istenen bir durumdur.

- **Komite Üyelerinin İç ve Dış Denetçiler İle Ayrı Ayrı Toplantı Yapabilme Durumu**

Tablo 10: Komite Üyelerinin İç ve Dış Denetçiler İle Ayrı Ayrı Toplantı Yapabilme Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	27	77,1	81,8
	Hayır	6	17,1	18,2
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

Ankete cevaplayanların %82'si denetim komitesi üyelerinin, iç ve dış denetçiler ile ayrı ayrı toplantı yapabildiğini, %18'inin ise yapamadığını belirtmişlerdir. Üyelerinin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirirken bu tavsiyeye uyulması olumlu bir durumdur.

- **Toplantı Sıklığı:**

Tablo 11: Toplantı Sıklığı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Her Hafta	1	2,9	3
	Her Ay	6	17,1	18,2
	İki Ayda Bir	1	2,9	3
	Üç Ayda Bir	21	60	63,6
	Hiç yapılmamaktadır	4	11,4	12,1
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

Komitenin bağımsızlığını belirleyen önemli noktalardan birisi de toplantılardır. Hiç toplantı yapmayan veya seyrek toplantı yapan komitenin etkin gözetim yapması mümkün değildir. SPK tebliğine göre denetim komitesi en az üç ayda bir olmak üzere yılda en az dört kez, kurumsal yönetim ilkelerine göre de en az üç ayda bir toplanmalıdır. Ankete katılan şirketlerin %64'ünde denetim komitesi üyeleri üç ayda bir, %3'ünde iki ayda bir, %18'inde her ay, %3'ünde her hafta toplantı yapmaktadır. %12'sinde ise hiç yapılmamaktadır. Büyük çoğunluk şekil şartlarına uymaktadır. Üç aydan daha sık toplantı yapan şirketlerin oranı %24 düzeyindedir. Bu oranın yükseltilmesi beklenmektedir.

- **Üyeler İçin Eğitim Programı Düzenlenme Durumu:**

Tablo 12: Üyeler İçin Eğitim Programı Düzenlenme Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	3	8,6	9,1
	Hayır	30	85,7	90,9
	Toplam	33	94,3	100
Eksik/Geçersiz	0	2	5,7	
	Toplam	35	100	

Ankete cevap veren şirketlerin %9'unda denetim komitesi için eğitim programı düzenlenmektedir, %91'inde ise düzenlenmemektedir.

- **Üyelere Verilen Eğitim Programının Yeterlilik Durumu:**

Tablo 13: Üyelere Verilen Eğitim Programının Yeterlilik Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	1	2,9	25
	Katılıyorum	2	5,7	50
	Kısmen Katılıyorum	1	2,9	25
	Toplam	4	11,4	100
Eksik/Geçersiz	0	31	88,6	
	Toplam	35	100	

Denetim komitesi için eğitim programı düzenlenen şirketlerin %25'i "Denetim komitesi üyelerine verilen eğitim programı yeterlidir" fikrine kesinlikle katılırken, %50'si katılmakta, kalan %25'i ise kısmen katılmaktadır.

Denetim komitesinin etkin hale getirilmesi için tavsiye edilen önerilere şirketlerin katılım düzeyleri şu şekildedir:

- "Denetim komitesinin etkin hale getirilmesi için denetim komitesi şirket ve şirket yönetimi ile geçmişte doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir yönetim, hizmet, ticaret vb. ilişkisi bulunmayan bağımsız en az 2 üyeden oluşmalıdır" fikrine anketi cevaplayanların %55'i kesinlikle katılıyorum, %24'ü katılıyorum,

%15'i kısmen katılıyorum, %3'ü katılmıyorum, %3'ü kesinlikle katılmıyorum görüşündedir.

- “Denetim komitesinin etkin hale getirilmesi için komite üyeleri şirket ve bağlı olduğu sektörü etkileyebilecek ekonomik, sosyal ve hukuki etkilei yorumlayabilecek ve planlama ile denetimin temel sorunları hakkında bilgi sahibi olabilecek mali, hukuki ya da teknik alanlarda yetişmiş kişilerden oluşmalıdır” fikrine anketi cevaplayanların %58'i kesinlikle katılıyorum, %39'u katılıyorum, %3'ü kısmen katılıyorum görüşündedir.
- “Denetim komitesinin etkin hale getirilmesi için denetim komitesi üyeleri, bir araştırmayı yürütmeye yardımcı olması ve tavsiyelerde bulunması şirket dışından danışman, muhasebeci veya diğer danışmanlardan yeterince yararlanabilmelidir.” fikrine anketi cevaplayanların %49'u kesinlikle katılıyorum, %36'sı katılıyorum, %12'si kısmen katılıyorum, %3'ü katılmıyorum görüşündedir.
- “Denetim komitesinin etkin hale getirilmesi denetim komitesi üyeleri, şirket çalışanları, müdürleri, dış denetçiler ve dış danışmanlarıyla gerekli gördüklerinde toplantı yapabilmelidir.” fikrine anketi cevaplayanların %70'i kesinlikle katılıyorum, %24'ü katılıyorum, %3'ü kısmen katılıyorum, %3'ü katılmıyorum görüşündedir.

3.2. Sonuç ve Öneriler

Enron ve WorldCom skandalları ile yaşanan ciddi sıkıntılar sonucu kurumsal yönetim uygulamaları için A.B.D' de yeni yasal düzenlemler yapılmıştır. Sarbanes-Oxley Kanunu ile iç kontrol sistemi ve iç denetim fonksiyonuna verilen önem daha da arttırılmıştır. Ülkemizde ise Bankacılık Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu,

Sarbanes-Oxley Kanununda yer alan esasları benimseyen bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Böylelikle belirlenen yasalar, kurumsal yönetimin başlangıcını oluşturmuştur.

Kurumsal yönetim ilkelerine göre oluşturulması gereken denetim komitesi şirketin “hesap sorulabilir” hale gelme düzeyini güçlendirecektir. Çünkü denetim komitesi üyeleri farklı bilgi, beceri ve deneyime sahip kişiler olarak “kurumsal yönetim”in şirketlerde gelişmesinde iç denetim ve bağımsız denetime yardımcı olarak yönetimin başarısını arttıracaktır.

Anket sonuçlarına göre; İMKB-100 de hisse senetleri işlem gören şirketlerden %6'sı, SPK'nın tebliğine göre denetim komitesi kurması gerekirken, bu zorunluluğa uymamıştır. Ankete katılıp, denetim komitesine sahip şirketlerin %85'inde üye sayısı ikidir. Şirketlerin büyük çoğunluğu şirket şartlarına uymaktadır. Şirketlerin %91'inde muhasebe, finans, denetim eğitimi alan veya deneyimi olan üye vardır. Ancak şirketlerin %50'sinde yalnızca tek bir üye bu özelliği taşımaktadır. Komitenin sorumluluk, yapı, üyelik şartları ve çalışma şeklinin yazılı olduğu bir metne sahip şirketlerin oranı %70'dir. Denetimin etkin olması için gerekli sertifikaya sahip üyenin komitede yer aldığı şirketlerin oranı yalnızca %9'dur. Şirketlerin %6'sı şirket dışından danışman, muhasebeci veya diğer danışmanlardan yararlanamamaktadır. Komite içerisinde şirket ile doğrudan veya dolaylı, ticari ya da yönetsel herhangi bir ilişkisi bulunan üyeye sahip şirketlerin oranı %58'dir. Denetim komitesi üyelerinin, şirket çalışanları, müdürleri, dış denetçiler ve dış danışmanlarıyla gerekli gördüklerinde toplantı yapabilmeyen şirketlerin oranı %91 iken, iç ve dış denetçilerle ayrı ayrı toplantı yapabilmeyen şirketlerin oranı %82'dir. Toplantı sıklığına bakıldığında, %64'ünde SPK'nın tebliğindeki gibi üç ayda bir yapılmaktadır. Şirketle-

rin %91'inde üyeler için eğitim programı düzenlenmemektedir. Şirketler düzenlenen eğitim programının yeterli olduğunu düşünmektedirler.

Çalışmada komitenin yapısı ve çalışma şekli bakımından bir takım eksiklikler görülmektedir. Bu eksiklikler denetim komitesinin etkin çalışmasını etkileyebilir. Denetim komitesinin oluşumunu etkileye düzenlemelere bakıldığında birçok tavsiyede bulunulmuştur. Ülkemizde bu tavsiyelerden bazılarına uyulmadığı görülmektedir. Üye sayısı hakkında Blue Ribbon komisyonu en az üç üye olması gerektiğini belirtirken, ülkemizdeki şirketlerin büyük çoğunluğunda üye sayısı ikidir. Komisyon her üç üyenin de muhasebe, finans, denetim eğitimi almış veya bu konularda deneyim sahibi olan üyelere oluşması gerektiğini belirtmiştir. Ülkemizdeki şirketlerin yarısında sadece tek üye bu vasfı taşımaktadır. Muhasebe denetimi ile ilgili sertifikaya sahip üye veya üyelerin komitenin içinde görev alması denetim faaliyetinin etkinliğini artıracaktır. Ancak çoğu şirketteki denetim komitesinin muhasebe denetimi ile ilgili sertifikaya sahip üyenin olmadığı görülmektedir. Komite temelde şirket yönetiminden gelen raporları, şirketin iç kontrol yapısını, muhasebe işleyişini, iç ve bağımsız denetimin etkinliğini ve şirketin risk yapısını değerlendirerek karar almaktadır. Bu kararları hissedarları ve diğer ilgilileri etkileyeceğinden komiteye seçilecek kişilerin özellikle yönetimden tamamen bağımsız olması gerekir. Çalışmada şirketlerin %58'inde denetim komitesi içerisinde şirket ile doğrudan veya dolaylı ticari ya da yönetsel herhangi bir ilişkisi olan üyenin bulunduğu görülmektedir. Toplantı sıklığına bakıldığında, üç aydan daha sık yapılması denetimin etkinliğini artırabilir. Şirketlerin neredeyse tamamında üyelere eğitim verilmediği görülmektedir.

Yukarıda sıralanan eksikliklere bakılarak, denetim komitesinin yapısı ve çalışma şeklinde bir takım değişikliklere gidilerek komitenin daha

etkin hale getirilebileceği söylenebilir. Denetim komitesinin daha etkin hale getirilmesi için komite üyelerinin şirketlerden bağımsız olmaları, alanlarında uzman olmaları, üyelerin danışmanlardan yararlanabilmeleri ve de üyelerin görev alanlarına giren konularla ilgili olarak istedikleri kişiler ile ayrı ayrı toplantı yapabilmeleri şeklinde bir takım tavsiyelerde bulunulmuştur. Önerilen tavsiyelere anketi cevaplayanlar yüksek katılım göstermişlerdir.

Hem İMKB-100'deki denetim komitelerinin eksikliklerine bakarak hem de katılımcıların komitenin yapısı ve çalışma şekli hakkındaki tavsiyelere yönelik verdikleri cevapları göz önüne alarak, denetim komitelerinin daha etkin hale getirilmesi için şunlar yapılabilir:

- Yasal zorunluluğa rağmen bünyelerinde denetim komitesi oluşturmayan şirketler, bu gerekliliği vakit kaybetmeden yerine getirmelidirler.
- Komitedeki tüm üyelerin şirket ile doğrudan veya dolaylı ticari ya da yönetsel herhangi bir ilişkisi olmamalıdır.
- SPK'ya göre iki üyeden oluşması yeterli olan komitenin üye sayısı üçe çıkartılmalıdır.
- Komiteye seçilecek en az bir üyenin muhasebe denetimi ile ilgili sertifikaya sahip olması sağlanmalıdır.
- Komiteye seçilecek tüm üyelerin muhasebe, finans, denetim eğitimi almış ve ya bu konularda deneyimi olan kişilerden seçilmesi sağlanmalıdır.
- Üyelere finansal yönetim, risk yönetimi, parasal işlemler ve kontroller, muhasebe ve kurumsal raporlamadaki gelişmeler, sektörel değişimler, politikalar ve stratejiler ile kurumsal yönetimdeki gelişmeler konularında eğitim verilmelidir.

- Her üye görevini yerine getirirken, mesleki özen ve titizliği göstermelidir.
- Planlama, izleme ve raporlama işlevlerini üstlenen komite üyeleri, çalışma alanları ile ilgili ayrıntılı plan hazırlamalıdır. Faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için muhasebe yetkililerinden bilgi almalı ve gerekli alanları izlemelidirler. Faaliyet sonuçları ile ilgili bulgu ve tavsiyeleri özet halindeki bir rapor aracılığıyla yönetim kuruluna iletmelidirler.

- SPK'ya göre üç ayda bir yapılması gereken toplantıların sıklığı artırılmalıdır.

Denetim komitesi, kurumsal yönetimin bütünlüğü bir parçasıdır. Komiteler ile ilgili sıralanan bu tavsiyelerin şirketlerce benimsenmeleri kendilerine iç denetim, bağımsız denetim ve yönetim kurulu açısından avantajlar sağlayarak, yatırımcıların denetime ve finansal raporlama süreçlerinin iyi işlediğine dair olan inançlarını kuvvetlendirecektir.

KAYNAKLAR

“Sarbanes Oxley Yasasının Yönetim Kadroları ve Denetim Komitesine Etkileri”,**Deloitte&Touch İç Denetim Bülteni**, Sayı:2, Mart/Nisan 2003.

AKARKARASU, Nahit, **Halka Açık Şirketlerde İç Denetim ve Denetim Kurullarının Etkinleştirilmesi İçin Öneriler**, SPK Denetleme Dairesi, Yeterlik Etüdü, İstanbul, 2000.

AKBULUT, Hakan “Küreselleşme ve Kurumsal Yönetim”,**Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Sayı:4, Ankara, Ocak 2002.

ARARAT, Melsa , “**Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık**”, 6.Muhasebe Denetimi Sempozyumu, 16-19 Nisan 2003.(www.istanbulsmmmodasi.org.tr/sempozyumkonu.asp?id=1125&did=6&dad=6.%20MUHASEBE%20DENETİMİ%20SEMPOZYUMU%20(16%20%2019%20Nisan%20003).

Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu Konum Raporu, **Avrupa’da İç Denetim**”, Şubat 2005.

(www.tide.org.tr/tideweb/resimler/upload/Documents/ECIIA_KonumRaporu_Subat2005%20(2).pdf

BRAIOTTA, Louis Jr. , **The Audit Committee Hand Book**, 3rd Edtion, John Wiley&Sons Inc., New York, 1999.

DAĞLI, Kubilay, **Aracı Kurumlarda İç Kontrol Sisteminin Önemi ve İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi**, SPK aracılık Faaliyetleri Dairesi, Yeterlik Etüdü, Ekim,2000.

DEMİRBAŞ, Mahmut , “Denetimde Eğilimler İle Etkileşimler ve Türkiye’deki Mevcut Duruma Öneriler” **22.Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Eğilim ve Etkileşimler**, Antalya, 21-25 Mayıs 2003.

DEMİRBAŞ, Mahmut; UYAR, Süleyman, **Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi**, Güncel Yayıncılık, Nisan 2006.

EHAB, Mohammed; MOSTAQUE, Hussain, “The Role Of Audit Committee in Enhancing A Transparent Corporate Reporting”, **Humanomics**, 21,172;AB/INFORM Global, 2005.

ERGİN, Hüseyin, **Denetim**, Kütahya, 2006.

GÖKALP, Füsün, “Genel Hatları İle Sarbanes Oxley Kanunu ve Türkiye’deki Şirketlere Etkisi”, **Analiz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:14, Ekim 2005.

GÜRBÜZ, Osman, “**Kurumsal Yönetim: Ülkemizdeki Düzeyine İlişkin Değerlendirmeler**”, Birinci Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya,2005.

GREGORY, Holly J. ; LILLIEN, Jason R., **Corporate Governance And Role Of The Board Of Directors**, Great Britain, Egon Zehnder International, 2000.

Sermaye Piyasası Kurulu, **Kurumsal Yönetim İlkeleri**, Temmuz 2003.

SEVİM, Şerafettin, **Mali Tablolar Analizi**, 2.Baskı, Kütahya,2003.

SÜER, Ayça Zeynep, “Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler”**6.Muhasebe Denetimi Sempozyumu**, 16-19 Nisan 2003.

SWEENEY, Paul; CYNTHIA, Vallerino Cynthia, “NYSE Sets Committees On New Road” **Journal Of Accountancy**, November 2002.

ŞEHİRLİ , Kübra **Kurumsal Yönetim**, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara, 1999.

TANÖR, Reha, “Kurumsal Yönetim Arayışları Doğrultusunda Banka Yönetim Kurulunda Bağımsız Üyelik”http://www.finanskulup.org.tr/html/makale/reha_tanor.html (Eriş Tarihi:06.04.2005).

THOMAS,William,C.;BARD H. Ward; EMERSON O.Hankle, **Auditing Theory And Practise**,4.ed.PWS-Kent Publising Company,Boston 1998.

Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği, “**Kurumsal Yönetim Konusunda Son İki Yılda Oluşan Gelişmeler**”, Araştırma Raporu 2006.

Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği, **Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü Kurumsal Yönetim İlkeleri 2004**, Kurumsal Yönetim Derneği Yayınları, KYD-Y/2002-01-01.

Tüsiad, **Kurumsal Yönetim İlkeleri**, Tusiad-T/2000-06-285, 2000.

UZAY, Şaban , “İşletmelerde Denetimin Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin Rolü ve Türkiye’de Uygulanabilirliği” **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Turmob Yayınları Ocak 2003.

YILANCI, Münevver, “Denetim Komitesinin İç Denetim Etkinliğini Sağlamadaki ve Hileleri Önlemedeki Rolü” **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Turmob Yayınları, Ocak 2003.

